

UOT: 336:1.336.22

JEL: H22

NİFTALİYEV T. R.

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin (UNEC) magistrı

AZƏRBAYCANDA VERGİ İNZİBATÇILIĞININ VERGİ DAXİLOLMALARININ TƏMİN OLUNMASINDA ROLU

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi: Vergi inzibatçılığının dövlətin vergi siyasətinin həyata keçirilməsinə təsirinin qiymətləndirilməsi, Azərbaycan Respublikasında vergi inzibatçılığı və vergi nəzarətinin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri haqqında tövsiyələrin hazırlanmasıdır.

Tədqiqatın metodologiyası: qruplaşdırma, müşahidə, müqayisə

Tədqiqatın nəticələri: Müasir vergi siyasəti ölkə iqtisadiyyatına vergi yüklənməsinin əhəmiyyətli dərəcədə aşağı salınmasına yönəldilmişdir. Belə azalma müxtəlif səviyyəli büdcələrə vergi daxilolmalarının xeyli azalması ilə müşayiət olunmamalıdır. Odur ki, nəticə etibarı ilə vergi inzibatçılığının səmərəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə yüksəltmək lazımdır.

Açar sözlər: vergi, nəzarət, qanun.

GİRİŞ

Vergi sisteminin fəaliyyətinin əlverişliliyi onun idarə olunmasının nə dərəcə keyfiyyətli olmasından çox asılıdır. Hazırkı iqtisadi ədəbiyyatda “vergi sisteminin idarə olunması” ifadəsinin konkret tərifini tapmaq qeyri-mümkündür. Onun “vergi inzibatçılığı” ifadəsi ilə əvəz edilməsi müşahidə olunmuşdur, ancaq mahiyyət etibarilə vergi inzibatçılığı vergi sisteminin idarə edilməsinin məhdud hissəsini özündə əks etdirir.

Vergi inzibatçılığı vəzifəli idarələrin fəaliyyəti yalnız vergi qanunvericiliyi standartlarının tətbiqini yox, eyni zamanda məlumatların toplanması və istehsalını, həmçinin vergi yoxlamaları əməliyyatlarının tətbiqi praktikası üzrə, o cümlədən vergi yoxlamalarının metodikasının və əməliyyatlarının, vergilərin hesablanması mexanizminin inkişaf etdirilməsi üzrə tədbirlərin tətbiqini əhatə edir. Vergi aparatının təqdirəlayiq işi vergi qanunvericiliyinin vergi ödəyicilərinə özlərinin vergi öhdəliklərini ən aşağı səviyyəyə endirməyə və ya onların ödənilməsindən imtina etməyə şərait yaradan təkmil olmayan müddəalarını ortaya çıxarmağa və göstərilən qanun pozuntularının ləğv edilməsi üzrə mütərəqqi tədbirlərin təşkilinə imkan verir.

Azərbaycanda vergi inzibatçılığı mexanizminin təhlili

Vergilər Nazirliyi nağd hesablaşmalar aparılan sahələrdə vergi nəzarətinin daha da gücləndirilməsi üçün vaxtaşırı genişmiqyaslı reydlər aparır. Operativ nəzarət tədbirlərinə başlanıldığı ilk

dövlərdə baxış keçirilmiş obyektlərin ən azı 90 faizində qanun pozuntusu nəzərə çarpırdısa, son illər bu rəqəm təqribən 20-25 faizə enmişdir. Həyata keçirilən maarifləndirmə və nəzarət tədbirləri hesabına obyektlərdə qanun pozuntusu hallarına yol verilməsi faktları xeyli azalsa da, cərimə məbləğləri aşağı olduğundan nöqsanlar tam şəkildə ləğv edilməmişdir. Bu səbəbdən də görülməli operativ nəzarət tədbirlərinin səmərəliliyini artırmaq istiqamətində işlər görülür. Bunlardan da əsası Vergi Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələrin olunmasıdır. Yenilik odur ki, nağd pul hesablaşmalarının aparılması qaydalarının pozulmasına görə cərimələr maliyyə sanksiyaları ilə əvəz olunmuşdur. Məcəlləyə əsasən bundan sonra bu cür hallara yol verilməsinə görə 3 mərhələdə sanksiyalar tətbiq olunacaqdır. [3] Cərimələrin maliyyə sanksiyaları ilə əvəz olunması isə həmin məbləğlərin məcburi olaraq alınması üçün Vergi Məcəlləsində nəzərdə tutulan bütün mexanizmlərin tətbiqinə imkan verəcəkdir. Yəni maliyyə sanksiyaları nəzərdə tutulan müddətlərdə dövlət büdcəsinə ödənilmədikdə, borclu vergi ödəyicilərinin əmlakları siyahıya alınaraq hərraca çıxarıla, bank hesablarına sərəncam qoyula bilər. Təkmilləşmiş ölkələrdə kassa çeklərinin verilməsi təkcə vergiyə cəlb ediləcək məbləği təyin etmək məqsədi daşımır. Belə ölkələrdə nəzarət-kassa aparatlarından, əvvəlcə, alqısatqı əməliyyatlarının uçotunun doğru şəkildə aparılması üçün istifadə edilir. Hər kəs bilir ki, böyük ticarət və xidmət obyektlərində uçotu

konkret və düzgün aparmaq çox çətindir. Ancaq nəzarət-kassa aparatları vasitəsilə bu işlər çox asanlıqla həyata keçirilə bilər. Bu səbəbdən də

vergi ödəyicilərimiz bilməlidirlər ki, məbləğləri kassaya vurmaqla onlar öz uçotlarını uyğun qaydada təşkil etmiş olurlar.

Cədvəl №1.

2017-2018-ci illər ərzində Vergilər Nazirliyində başa çatdırılmış səyyar vergi yoxlamaları (mln. manatla)

	Yoxlamaların Sayı		Hesablanmış əlavə vəsait, maliyyə sanksiyası və cərimələr		o cümlədən					
	2017	2018	2017	2018	Əlavə vəsait		Maliyyə sanksiyası		İnzibati cərimələr	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
cəmi	11520	12219	905,4	1064,7	561,1	658,9	343,4	403,9	0,0	17,0
o cümlədən										
növbəti	10464	6338	737,5	625,1	461,4	381,0	275,0	243,0	0,0	8,0
növ-bədənə	1056	5881	168,0	439,6	99,6	277,9	68,3	160,9	0,0	9,0

Mənbə: [7]

2017-ci ildə başa çatdırılmış səyyar vergi yoxlamalarının 90,8%-i növbəti yoxlamaların payına düşürdüsə, 2018-ci ildə bu rəqəm 51,8%-ə düşmüşdür. Bu yoxlama növündən hesablanmış əlavə vəsait, maliyyə sanksiyası və hesablanmış vəsait əlavə vəsait maliyyə sanksiyası cəmi növbəti növbədənə cərimələrin, əlavə vəsait və maliyyə sanksiyasının məbəği 15,2% azalmışdır. Ancaq hesablanmış əlavə vəsait, maliyyə sanksiyası və cərimələrin ümumi məbləği 17,6% artaraq 1064,7 mln. manat olmuşdur. Növbədənə yoxlamalar üzrə isə hesablanmış vəsaitlərin məbləğində uyğun olaraq 2,6; 2,8 və 2,4 dəfə artım olmuşdur. Yoxlama və nəzarət tədbirləri nəticəsində hesablanmış əlavə vəsait maliyyə sanksiyası və cərimələrin 2017-ci ildə 81,5%-i, 2015-ci ildə isə 58,7%-i növbəti yoxlamaların payına düşür. 2018-ci ildə növbəti yoxlamaların sayı 43,2% azalsa da, cəza tədbirləri nəticəsində tətbiq edilmiş cərimələrin məbləği cəmi 15,2% azalmışdır. 2018-ci ildə yoxlama və nəzarət tədbirləri nəticəsində tətbiq olunmuş maliyyə sanksiyaları sayəsində daxil olmuş vəsaitlərin 1,9%-i əlavə hesablanmış vəsaitlərin, 1,6%-i isə inzibati cərimələrin payına düşür. 2018-ci ildə növbəti yoxlamaların sayının kəskin azalması ilə bağlı olaraq, əvvəlki illə müqayisədə hesablanmış əlavə vəsaitlər 17,4%, maliyyə sanksiyaları 11,6% azalmışdır.

Vergilər Nazirliyində tətbiq olunan Avtomatlaşdırılmış Vergi İnformasiya Sisteminin "Audit" modulu səyyar vergi yoxlamalarının təyin olunması prosesində önəmli rol oynayır. Bu, səyyar vergi yoxlamalarının dəqiq müəyyən edilməsinə, qanun pozuntularının mövcudluğu faktlarının ilkin təyininə əsaslanan proqram təminatı sistemidir ki, yoxlamaların aparılması üçün vergi ödəyicilərinin seçilməsi prosesinin tam şəffaflığını təmin edir.

AR Vergilər Nazirliyinin 2012-2018-ci illər ərzində həyata keçirdiyi operativ vergi nəzarəti tədbirlərinin təhlili göstərir ki, bu illər ərzində yoxlamaların sayı ən az 2008-ci ildə (18309), ən çox – 2017-cü ildə (101795) olsa da, tətbiq olunmuş maliyyə sanksiyalarına görə hesablanmış məbləğlər 2012-ci illə müqayisədə müvafiq olaraq 1,3 və 6,3 dəfə, 2018-ci ildə isə yoxlamaların sayı bir qədər azalmasına baxmayaraq maliyyə sanksiyası 4,1 dəfə çox olmuşdur. 2017-ci ildə maliyyə sanksiyası və cərimələrin 94,3%-i maliyyə sanksiyasının payına düşürdüsə, 2018-ci ildə bu rəqəm 59,7% təşkil etmişdir.

Cədvəl 2.-dən məlumdur ki, 2013-2018-ci il ərzində vergi borclarının həcmi 6,6 dəfə, əsas vergi borcu 10,8 dəfə artsa da, maliyyə sanksiyalarına görə ödənilən cərimələr 2,1 dəfə azalmışdır. 2013-ci ildə əsas vergi borcu cəmi vergi borclarının 61,2%-ini təşkil edirdisə, 2016-cı ildə bu pay 52,0%, 2017-ci ildə 83,9%, 2018-ci ildə isə 99,7% təşkil etmişdir.

Cədvəl №2.

Vergi borclarının həcmi (mln. manat)

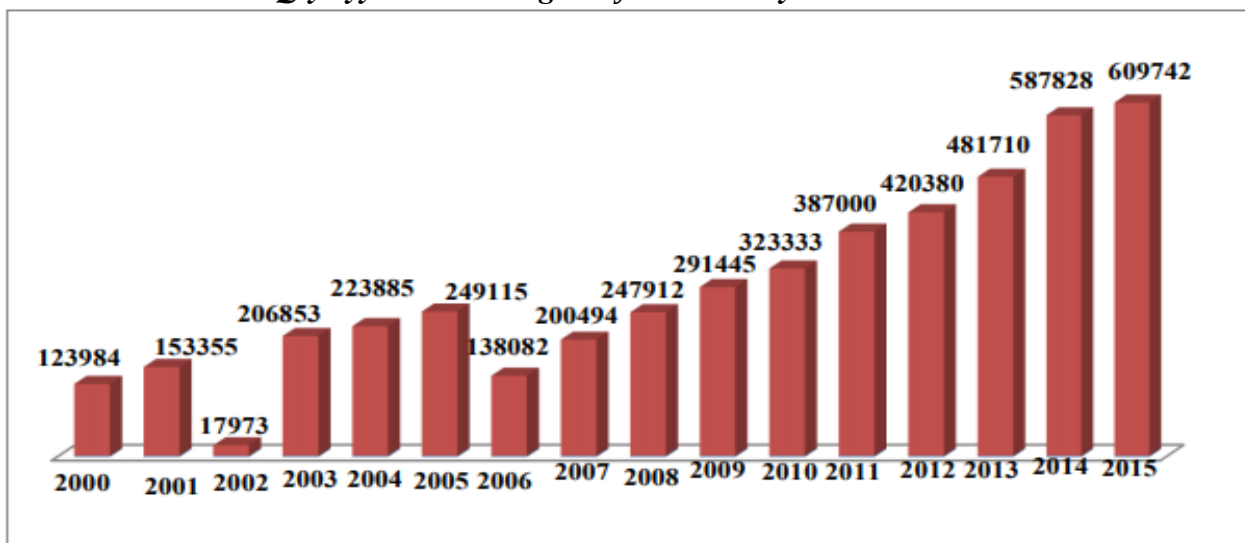
İllər	Məcmu vergi borcları						
	O cümlədən						
	Cəmi borcun məbləği	Əsas vergi borcu	Cəmi borcda xüsusi çəkisi, %-lə	Maliyyə sanksiyaları	Cəmi borcda xüsusi çəkisi, %-lə	Faizlər	Cəmi borcda xüsusi çəkisi, %-lə
01.01.2013	5465,1	2842,3	52,0	281,7	5,2	2341,2	42,8
01.01.2014	3847,3	2485,1	64,6	317,2	8,2	1045,1	27,2
01.01.2015	3089,2	1629,4	52,8	370,4	12,0	1089,4	35,3
01.01.2016	1260,1	1127,5	89,5	132,6	10,5	X	X
01.01.2017	8612,5	8591,5	99,8	21,0	0,2	X	X
01.01.2018	6930,8	6907,6	99,7	23,2	0,3	X	X

Mənbə: [7]

2013-cü il ərzində 227 min 480, 2014-cü il ərzində 257 min 752 vergi ödəyicisinin borcları tamamilə ləğv edilmiş, 1 yanvar 2015-ci il tarixə borclu vergi ödəyicilərinin sayının ümumi vergi ödəyicilərinin sayında xüsusi çəkisi 4,1 faiz (2013-3,4 faiz) təşkil etmişdir. Keçirilmiş nəzarət

tədbirləri zamanı vergi öhdəliklərini vaxtında yerinə yetirməyən 454 borclu vergi ödəyicisinin 63 faizində qanun pozuntusu aşkar edilmiş, tətbiq olunmuş maliyyə sanksiyaları və inzibati cərimələrin 89,4 faizinin dövlət büdcəsinə ödənilməsi təmin edilmişdir.

Diaqram №1.

Qeydiyyatda olan vergi ödəyicilərinin sayı barədə məlumat

Mənbə: [7]

Hüquqi şəxslərdə təsisçi (payçı) kimi çıxış edən borclu fiziki şəxslərin borclarının həmin hüquqi şəxslərdəki paylarından tutulması üçün həyata keçirilmiş tədbirlər nəticəsində 1640 fiziki şəxs üzrə 1229,2 min manat məbləğində borc dövlət büdcəsinə ödətdirilmişdir. Vergi orqanları tərəfindən 813 borclu fiziki şəxsin ölkədən getmə hüququnun məhdudlaşdırılması, o cümlədən kiçik həcmdə borcları olan 3470 vergi ödəyicisinin borclarının tələbinin icraya

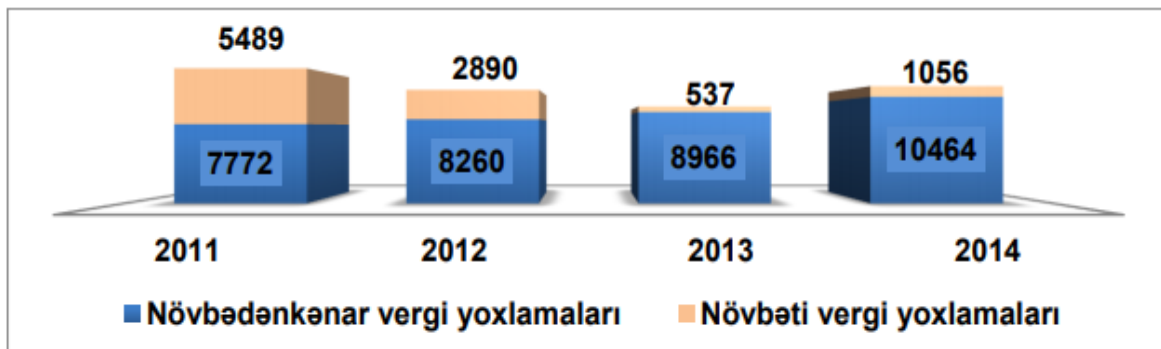
yönəldilməsi qaydasında tədqiqi üçün Vergilər Nazirliyi yanında Vergi Cinayətlərinin İbtidai Araşdırılması Departamentinə göndərilmişdir.

2011-ci ildə əhali ilə nağd pul hesablaşmalarının aparılması qaydalarına əməl edilməsi, nəzarət-kassa aparatlarından istifadə, vergi orqanlarında uçota durmadan fəaliyyət göstərən ödəyicilərin aşkar olunması, valyuta sərvətlərinin ödəniş vasitəsi olaraq qəbul olunması və s. kimi operativ nəzarətin əhatə funksiyalarına

daxil olan məsələlər üzrə vergi orqanları tərəfindən keçirilmiş tədbirlər zamanı 31 min 53 vergi ödəyicisində qanunvericiliyin pozulması faktları müəyyən edilib və uyğun tədbirlər görülmüş. 18 min 554 vergi ödəyicisi tərəfindən nağd hesablaşmaların aparılması qaydalarının pozulması, 2 min 760 vergi ödəyicisi tərəfindən qanunla nəzərdə tutulmayan valyutanın ödəniş vasitəsi kimi qəbul olunması və valyutanın ti-

carət, işə və xidmət müəssisələrində qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydalar pozulmaqla alınıb-satılması və yaxud dəyişdirilməsi faktları aşkar edilib. Keçirilən tədbirlər zamanı vergi orqanlarında uçota durmadan fəaliyyət göstərən 3 min 316 vergi ödəyicisi aşkar edilmiş, 4 min 910 vergi ödəyicisinin xüsusi razılıq (lisenziya) tələb olunan fəaliyyət növləri ilə belə razılıq (lisenziya) almadan məşğul olması faktları müəyyən edilib.

Diaqram №2.

Keçirilmiş səyyar vergi yoxlamalarının dinamikası

Mənbə: [7]

2011-2014-cü illərdə kameral vergi yoxlamaları üzrə əlavə hesablanmış vergi məbləği 8,4% artaraq 330,6 mln. manat olmuşdur. Bu illər ərzində keçirilmiş səyyar vergi yoxlamalarının ümumi sayında (15,1%), o cümlədən növbəti yoxlamalarının sayında (5,2 dəfə) azalma olsa da, növbədənkenar yoxlamaların sayı 34,6% artmışdır. Vergi nəzarəti sahəsində görülmüş tədbirlər dövlət büdcəsinə əlavə vəsaitlərin ödənilməsi nöqtəyi-nəzərindən xüsusi əhəmiyyət daşıyır. 2011-ci ildə ölkə üzrə sona çatmış yoxlamalar nəticəsində büdcəyə ümumilikdə 537,9 milyon manat əlavə vəsait hesablanmışdır ki, bunun da 264,2 milyon manatını əlavə hesablanmış vergi məbləği, 273,7 milyon manatını isə vergilərin azaldılmasına və başqa hüquq pozuntularına görə tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyası təşkil etmişdir. Keçən il 2010-cu illə müqayisədə hesablanmış vergilərin dəyəri 58,8 milyon manat və yaxud 28,6%, vergilərin azaldılmasına və başqa hüquq pozuntularına görə tətbiq olunmuş maliyyə sanksiyası isə 189,4 milyon manat və ya 3,2 dəfə artmışdır. Hesablanmış əlavə vəsaitdə mənfəət vergisi 12,5 %, ƏDV 31,3%, ödəmə mənbəyində tutulan vergi (muzdlu işlə bağlı

ödəmə mənbəyində tutulan gəlir vergisi istisna olmaqla) 24,3%, sahibkarlıqdan gəlir vergisi 0.8 %, digər vergilər isə 31,1% təşkil etmişdir. 2011-ci ildə dövlət büdcəsinə ödənilməsi təmin edilmiş əlavə vergilərin həcmi 366,1 milyon manat olub. Ödənilmiş vergilərin 110 milyon manatı maliyyə sanksiyalarından, 256.1 milyon manatı isə digər vergilərdən ibarət olub. Maliyyə sanksiyasının 110 milyon manat və ya 40,2%-nin hesabata dövründə büdcəyə ödənilməsi təmin olunmuşdur ki, nəticədə bu əvvəlki illə müqayisədə 80,7 milyon manat çoxdur. 2010-cu illə müqayisədə 2011-ci ildə səyyar vergi yoxlamalarının sayı 25,4% azalsa da, hesablanmış əlavə vəsaitin məbləği 248,1 milyon manat artmışdır. Onu da vurğulayaq ki, vergi yoxlamaları üzrə orta hesabla bir vergi ödəyicisinə düşən əlavə vəsaitin məbləği 39,9 min manat olmuşdur ki, nəticədə bu, 2010-cu illə müqayisədə 23,9 min manat və yaxud 2.5 dəfə çoxdur. 2007-2015-ci illərin nəticələrinin təhlilindən məlum olur ki, ƏDV üzrə qanunvericiliyə əməl edilməsi sahəsində vergi inzibatçılığı və vergi nəzarətinin gücləndirilməsi nəticəsində bu vergi növü üzrə vergi daxilolmaları 2007-ci illə müqayisədə 3,1 dəfə

artaraq 2048,7 milyon manat olmuşdur. Vergilər Nazirliyinin apardığı yoxlamalar zamanı vergi qanunvericiliyin aşkar olunmuş pozuntularda ƏDV hesablaşmaları üzrə xətalara daha çox rast gəlinir. ƏDV hesablanması və ödənilməsi üzrə pozuntuları aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

➤ könüllü təqdim edilən bəyannamələrdə emal olunan məhsul üzrə ƏDV hesablanması qaydasının pozulması;

➤ məqsədli büdcə maliyyələşdirilməsi vəsaitləri hesabına əldə edilmiş malmaterial dəyərləri üzrə ƏDV məbləğlərinin əsassız olaraq büdcə ilə hesablaşmalara aid edilməsi;

➤ barter əməliyyatlarının vergi tutulan bazaya daxil olunmaması;

➤ ƏDV üzrə dekada ödənişlərinin uyğun vergi ödəyiciləri tərəfindən ödənilməməsi;

➤ ixrac faktını təsdiqləyən sənədlər olmadıqda, bu rejimdə satılmış maddi ehtiyatlar üzrə ƏDV məbləğlərinin hesaba alınmaması;

➤ qarşılıqlı hesablaşma zamanı diskontlaşdırılan məbləğin ƏDV tutulan dövrüyyəyə daxil olunmaması.

➤ ƏDV üzrə vergiyə cəlb olunan və güzəşt tətbiq olunan məhsulun ayrı-ayrılıqda hesaba alınması qaydalarının pozulması;

➤ ƏDV üzrə qanunsuz güzəştlər əldə etmək üçün məhsulların "saxta ixracı".

ƏDV-nin yığılmasına təsir edən amillər üzrə edilən araşdırmaların nəticələri göstərir ki, ilk növbədə, ƏDV üzrə güzəşt və cəza tədbirləri optimallaşdırılmalı, ƏDV-nin tutulması üçün uçot siyasəti məhsulların yüklənib göndərilməsi faktına əsaslanmalıdır. ƏDV üzrə siyasət təyin edilərkən, ölkədəki makroiqtisadi meyllər, sahə və regional amillər, həmçinin maliyyə axınlarının qərarlaşmış strukturunun vergi bazasına və onun tərəqqi perspektivlərinə təsirini müəyyən edən göstəricilər sistemi nəzərə alınmalıdır.

AR Vergilər Nazirliyinin ƏDV üzrə inzibatchılığının və vergi tutulması praktikasının təhlilindən məlum olur ki, vergilərin tam yığılması, əsasən vergi qanunvericiliyində bəzi boşluqların olması, müəssisə və firmaların bir qisminin ödəmə qabiliyyətinin zəif olması, vergilərin ödənilməsi üzrə vaxtaşırı müxtəlif möhlətlər verilməsi və yaxud ödəniş vaxtının artırılması, vergi ödəyiciləri və vergi müfəttişlərinin özlərinin texniki səhvləri və vergi ödənişlərindən qəsdən yayınması və s.-lə əlaqədardır. Bəzən

vergi orqanlarının yoxlama işləri nəticəsində köçürdüləri əlavə hesablanmış məbləğlər elə də önəmli həcmdə olmur və onların ödənilməsi də gecikdirilir və yaxud heç ödənilmir. Müəssisələrin ödəniş qabiliyyətinin artırılması vergi xidmətlərinin səlahiyyətinə daxil deyildir və onlar vergi qanunvericiliyinin icrasında daha qətiyyətli olmalıdır. ƏDV üzrə təqdim olunmuş informasiyaların təhlilindən məlum olur ki, texniki səhvlərin əksəriyyəti əvvəlcə, vergi qanunvericiliyinin və verginin hesablanması metodikalarının mürəkkəbliyi və çətinliyi ilə əlaqədardır. Bununla bağlı olaraq vergi əməkdaşları və vergi ödəyiciləri arasında metodik işləri gücləndirmək və vergi ödənişlərindən qəsdən yayınma hallarına qarşı qətiyyətlə mübarizə aparmaq lazımdır.

Vergi inzibatchılığı mexanizminin vergi daxilolmalarının təmin olunmasında rolunun qiymətləndirilməsi

Cədvəl materiallarını tədqiq edərkən şahidi oluruq ki, vergilərdən daxilolmalar ÜDM-in orta hesabla 16,06 %-ni təşkil edir. Dolayı vergilər isə ortahesabla ÜDM-in 5,68 %-ni təşkil edir. Müxtəlif ölkələr üzrə ÜDM-də vergilərin payı Almaniyada 23,1%, Fransada 24,9%, İtaliyada 27,4 %, Avstriyada 29,9 %, İsveçdə 38,1 %, Danimarkada 49,7% təşkil edir. ÜDM -da vergilərin payı ən aşağı olan ölkələr sırasına isə Yaponiya (18,2%) və ABŞ (22,7%) başçılıq edir.

Cədvəldən məlumdur ki, ƏDV üzrə daxilolmaların ÜDM-də xüsusi çəkisi ildən-ilə azalmaqdadır. ƏDV üzrə daxilolmaların ÜDM-də xüsusi çəkisi 2014-cü ildə 5,41% olmuşdursa, bu göstərici 2012-ci ildə 5,05 %-ə, 2013-cü ildə isə 4,09 %-ə qədər enmişdir. Digər dolayı vergi olan aksizlər üzrə daxilolmaların ÜDM-də xüsusi çəkisi 2012-ci ildə 0,86 % olmuşdursa, bu göstəricisi 2012-ci ildə 1,19 %-ə qalxmış, 2013-cü ildə isə 1,04%-ə enmişdir. Nəhayət, mədən vergilərdən daxilolmaların ÜDM-də xüsusi çəkisi 2011-ci ildə 1,17 % olmuşdursa, bu göstərici 2012-ci ildə 0,45%-lə enmiş, 2013-cü ildə isə 0,55 %-ə qalxmışdır.

Son dövrlərdə ölkədə vergi sferasında əsasən vergi ödəyicilərinin maraqlarını təmin edən islahatlar reallaşmışdır ki, bunların da nəticəsində bəzi vergi növləri boyunca vergi daxilolmaları yüksəlmiş, digərləri üzrə isə azalmalar nəzərə çarpmışdır. Misal üçün, ƏDV-nin dövlət büdcəsinin gəlirlərində xüsusi çəkisi ildən-ilə azalır.

Ancaq bu azalma başqa vergi növləri üzrə xüsusi çəkinin artması nəticəsində yaranan azalmadır. [1] Əslində xüsusi çəkinin davamlı olaraq azalmasına baxmayaraq ƏDV-ə görə daxilolmalar son dövrlərdə ən dinamik tərəqqi yolunu tutmuşdur və hər il orta hesabla ötən ilə nisbətən 1,3

dəfə yüksəliş müşahidə olunur. Bu artıb-azalma vergilərin, xüsusilə dolaylı vergilərin ÜDM-də xüsusi çəkisinin qorunub saxlanmasına əngəl olmamışdır.

Cədvəl №3.

**Dövlət Büdcəsinin vergi daxilolmalarının (2012-2017)-ci illər üzrə ÜDM-də
xüsusi çəkisi**

	2012-ci il	2013-cü il	2014-cü il	2015-ci (%-lə)	2016-cı (%-lə)	2017-ci (%lə)
ÜDM Vergilər	6374,5	11675,5	18037,2	100%	100%	100%
Fiziki şəxslərdən gəlir vergisi	221,5	317,4	407,5	2,67	2,68	2,25
Mənfəətdən vergi	223,5	355,3	1360,6	2,65	2,98	7,57
Əlavə dəyər vergisi	452,6	599,8	737,7	5,42	5,06	4,08
Aksizlər	72,5	141,0	187,3	0,85	1,18	1,05
Əmlak vergisi	32,3	40,0	55,7	0,37	0,35	0,32
Torpaq vergisi	14,2	15,4	18,4	0,16	0,14	0,10
Yal vergisi	14	10,3	10,4	0,02	0,07	0-01
Mədən vergisi	97,9	53,4	100,3	1,16	0,46	0,54
Sadələşdirilmiş vergi	16,74	21,2	29,6	0,18	0,17	0,16
Cəmi	1141,89	1544,0	2907,4	13,41	13,07	16,05

Mənbə: [7]

NƏTİCƏ

Azərbaycanda həyata keçirilən məqsədyönlü tədbirlər və islahatlar nəticəsində ölkəmizin çoxşaxəli sosial-iqtisadi inkişafı və beynəlxalq iqtisadi sistemə inteqrasiyası üçün münbit şərait yaradılmışdır. İqtisadiyyatda ciddi irəliləyişlər əldə edilmiş, bir çox sahələrdə, xüsusilə makroiqtisadi göstəricilərin artımında yüksək nəticələrə nail olunmuşdur.

Vergi sistemi ötən dövr ərzində əsaslı şəkildə təkmilləşdirilmiş və onun beynəlxalq standartlar səviyyəsinə çatdırılmasına qismən nail olunmuşdur. Büdcə gəlirlərinin ÜDM-un strukturuna və sahə quruluşuna uyğun artımına, potensial gəlirlərin büdcəyə təmin olunması əmsalının əhəmiyyətli dərəcədə yüksəldilməsinə, vergilərin sadələşdirilməsinə, vergi dərəcələrinin və vergi güzəştlərinin azaldılmasına, vergi ədalətliliyinin təmin olunmasına, vergilərin yığılmasının təmin edən orqanların strukturunun təkmil işdirilməsinə, nəzarətin səmərəliliyinin artırılma-

sına, sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsinə təmin edən vergi mühitinin yaradılmasına, vergi yükünün azaldılmasına nail olunmuşdur.

Düzgün təşkil olunan vergi inzibatchılığı institutları vergidən yayınma hallarını vaxtında aşkar edərək və profilaktik tədbirlər həyata keçirərək ölkə iqtisadiyyatının inkişafına, əhəlinin yaşam keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasına, həmçinin cəmiyyətin müxtəlif sferalarının modernləşməsinə böyük töhfə verə bilər.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. A.Musayev, Y.Kəlbəyev, A.Hüseynov. Azərbaycan Respublikasının vergi xidməti: islahatlar və nəticələr. Dərs vəsaiti. Bakı, 2012
2. Azərbaycan Respublikasının "Vergi Məcəlləsi". Bakı, 2001
3. "Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə əlavə və dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu". Bakı, 2019
4. Azərbaycanın Statistik göstəriciləri 2010-2017. Bakı, "Səda", 2017, 840 s.

5. Ə. N. Həsənov “Vergi inzibatçılığı ” dərslik, Bakı, 2017, 900 s.

6. “Vergi inzibatçılığının təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə bir sıra normativ hüquqi aktların təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin Kollegiyası, qərar №

1617050000011400, Bakı şəhəri, 7 sentyabr 2016-cı il

7. www.taxes.gov.az - Azərbaycan Respublikasının Vergilər Nazirliyi

Нифталыев Т.Р.

Роль налогового администрирования в обеспечении налоговых поступлений в Азербайджане

Резюме

Цель исследования: оценка влияния налогового администрирования на государственную налоговую политику, подготовка рекомендаций по налоговому администрированию и совершенствованию налогового контроля в Азербайджанской Республике.

Методология исследований: группировка, наблюдение, сравнение

Результаты исследований: Современная налоговая политика направлена на существенное снижение налоговой нагрузки на экономику страны. Такое снижение не должно сопровождаться значительным падением налоговых поступлений в бюджеты разных уровней. В результате эффективность налогового администрирования должна быть существенно повышена.

Ключевые слова: налог, надзор, право.

Niftaliyev T. R.

Role of tax administration in providing tax revenue in Azerbaijan

Summary

Purpose of the research: Evaluation of influence of tax administration on the state tax policy, preparation of recommendations on tax administration and improvement of tax control in the Republic of Azerbaijan.

Methodology of the research: grouping, observation, comparison

Results of the research: Modern taxation policy is aimed at significantly lowering tax burden on the country's economy. Such a decline should not be accompanied by significant drop in tax revenues to different levels of budgets. As a result, the effectiveness of tax administration should be substantially increased.

Key words: tax, surveillance, law.

Daxil olub: 26.11.2018

Rəy verib: Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin (UNEC) i.e.n. dos. Mehdiyeva L.T.